

A RATA

Andrej Zaniewsky, *A rata*. Edicións Xerais de Galicia, Vigo, 1995. Traducción do inglés de Concepción Costas Fernández.

A rata é un deses libros que conta cunha curiosa e longa peripecia editorial. Redactado no ano 1979 en polaco, a súa lingua orixinal, o autor foi acusado de pornografía gris probablemente polo puritanismo dalgúns editores polacos que non chegaban a comprende-la liberdade que exhibía un escritor na elaboración dun exercicio literario libre de prexuízos e arredado de límites morais. Anos máis tarde, en 1990, publicouse en checo e logo virían as versións en neerlandés, alemán, francés, italiano, español e galego e, por fin, xa no ano 1994, en polaco.

Mais ¿quen é este escritor que saltou á fama mercé ás traducións de *A rata* que viron a luz en todo o mundo? Andrej Zaniewski, alguén certamente case descoñecido hai só uns anos, naceu en Varsovia en 1940. Licenciouse en Historia da Arte pola Universidade da súa cidade natal, e formou parte do grupo poético HYBRYDY, traballando na Sociedade de Autores e colaborando en diversas revistas poéticas e literarias e noutros medios de comunicación. Na actualidade exerce como Decano da Warszawska Wszechnica Literatry (Instituto de Literatura en Varsovia). Zaniewsky confesou que a creación deste libro, saudado moi gabanciosamente pola crítica internacional e polos lectores, é produto da profundización no estudio do comportamento dos múridos e tamén da súa propia experiencia persoal, pois determinados fragmentos que literaturiza na novela foron vividos polo autor nas ruínas de Gdansk e noutras situacións límite. Mais, xaora, *A rata* non só se beneficia destas pescudas e vivencias persoais senón que nela tamén se advirte a firme pulsión dun narrador de vocación que sabe ó que se enfrenta e que sabe tensionar e acomoda-la linguaxe a aquilo que desexa transmitir.

O libro vén ser unha magnífica parábola que se serve do inevitable paralelismo entre a vida dos humanos e a dos múridos. Sen persegui-la antropomorfización, en contra do que se ten dito pola nosa crítica, este libro articúlase como unha fábula na que as ratas se converten en seres con contradicións e sentimentos e que, gracias a esta perspectiva, espellan e transmiten a crueldade da nosa sociedade. Xorden así, e continuamente, un feixe de vivencias

que se entrecruzan e unen para describir, descarnada e cruamente, desde o nacemento ata a súa morte, a vida cotiá dunha rata erixida en símbolo e metáfora de todo un universo que alenta e vive a carón de nós aínda que por veces o ignoremos ou agochemos. Un libro, pois, na liña do mellor das tradicións da literatura universal, a carón dos modelos ofrecidos por Camus ou Kafka por Eliot ou G. Grass, por Ibsen, M. Tournier ou G. Orwell.

Zanieswski, con aparente sinxeleza, facendo uso dun ritmo rápido, nun estilo onde non hai lugar para concesións ó barroquismo, e a través do relato protagonizado por unha rata, con recorrentes interpelacións dun narrador omnisciente, condúcenos con mestría por un apaixonante mundo cheo de vida e de morte, de odio e desexos, da continua e inexorable loita pola sobrevivencia nun medio hostil de seu entre as tebras, o medo e o gozo.

Desde a fascinación confesada que exerce o mundo dos animais para o autor, e baixo a filosofía particular que tódalas formas de vida existentes nacen da mesma orixe, o autor constrúe un verosímil mundo de ficción ó que asistimos inmiscíndonos nun progresivo e crecente desacougo cara á inevitable resolución final que conduce o lector a se preguntar cómo hai de común e cómo de diferente entre as nosas vidas e a nosa civilización e o aparentemente repugnante das ratas.

Cando a curiosidade por coñece-lo mundo de fóra é unha necesidade, cando se adquire a conciencia da necesaria aprendizaxe para sobrevivir, cando os recordos e lembranzas se convierten só nun recordo confuso que propón a volta ó paraíso que representa o niño e a quentura da nai, decatámonos de que Zaniewski articula, na liña dos escritores europeos devanditos, unha viaxe alegórica que percorre as pegadas de Ulises, o tema de Edipo ou a morte de Antígona, que se transforma en alfa e omega da existencia, e que chega a cuestionarse, metaforicamente e libre de prexuizos, as verdades e mentiras dunha sociedade coma a nosa.

No que di respecto da presente traducción cumpriría salientar, en primeiro lugar, o síntoma positivo que representa a traducción para o galego do presente libro, que chegou a penas uns días despois da traducción castelá. Por outro lado, e en canto ás posibles eivas da traducción galega, débese cita-la ausencia da referencia ó título e á traductora do texto inglés¹ desde o que se parte.

Malia isto, que probablemente caía fóra da responsabilidade da traductora, cremos que a presente versión é unha traducción acaída, que transmite o ritmo axeitado do orixinal e que conta cunha correcta adecuación lingüística. A traductora, Concepción Costas, sabe enfrontarse, saíndo con dignidade, cunhas moi concretas dificultades léxicas que presenta o texto inglés desde o que parte, como son a traslación dos sons producidos polas ratas, a descri-

---

1. *Rat*, Arcade Publishing, New York, 1994. Traducido do polaco por Ewa Hryniewicz-Yarbrough.

ción dos lugares polos que as ratas circulan a cotío –sumidoiros, tobos, corre-dores...– ou mesmo a traducción das distintas partes do corpo da rata, resoltas con acerto.

Velaquí uns fragmentos das traducións inglesa e galega:

«*Y remember: sewers, cellars, basements, caverns, attics, tunnels, passageways, craks, gutters, sewage pits, septic tanks, ditches, drains, wells, garbage containers, refuse dumps, warehouses, pantries, henhouses, pigpens, cowsheds, barns...*» (p.1)

«*Recordo: sumidoiros, adegas, sotos, covas, faiados, túneles, pasadizos, fendas, canos, fosas sépticas, gabias, desaugadoiros, pozos, bidóns do lixo, vertedeiros, almacéns, despensas, galiñeiros, cortellos, crores, celeiros...*» (p.17).

A presente traducción chega, en momentos, e baixo o noso xuízo, a mellorar nalgúns aspectos a traducción castelá, pois a sintaxe brusca, cortante, con poucos nexos e case espida de adxectivación que tanto procura o rápido movemento da rata como a súa limitación para a construción de períodos complexos, como se advirte no texto inglés, non é observada sempre con exactitude na versión castelá. Velaquí estes pequenos fragmentos:

A noiseless shadow has eclipsed the surface of the moon. It hovers over us. Is descends. The old rat falttens against the ground. Y sense the danger and leap toward the garbage can. A huge owl brushes me with its wings (p.19).

Unha sombra silenciosa eclipsa por un momento la luna. Da vueltas sobre nosotros. Desciende. El viejo macho se aplasta literalmente contra el suelo. Yo presiento el peligro y salto hacia el contenedor. Una enorme lechuz me roza con sus alas. (p.30)².

Una sombra silenciosa oculta a lúa. Cínguese sobre nós. Descende. O vello macho pégase contra o chan. Presinto o perigo e salto cara ó cubo do lixo. Unha curuxa enorme rózame coas ás. (p.35).

En definitiva, velaquí unha novela vertida á nosa lingua que convence: tan dura e poética, tan fascinante e repugnante á vez, como Zaniwsky, sen dúbida, se propuxo.

Ramón Nicolás Rodríguez
I.E.S.P. Ricardo Mella
O Meixueiro, Vigo.

---

2. *La rata*, Alianza Editorial. Madrid, 1994. Traducido do polaco por Irene Ochlewska-Fernández.

